

LLEGIR, UNA VEGADA MÉS

Novament els resultats de PISA, al menys durant uns dies, han portat l'educació al cor de l'actualitat. Què passa amb els nostres estudiants, que de manera inexorable baixen el seu nivell global de rendiment en lectura? Les respostes, per tots els gustos, han oscil·lat entre el "desparpajo" irresponsable i el catastrofisme interessat. Considerar que el problema té la seva explicació en el baix nivell educatiu de les famílies, constitueix una aproximació parcial i frívola, quan qui emet aquesta opinió és ni més ni menys que la responsable del Ministeri d'Educació: alguna cosa hi deuen de tenir a veure els centres docents d'educació primària i secundària, que tenen encomenada, a través de les disposicions curriculars, l'alfabetització del estudiants. Assegurar que el nostre sistema educatiu està pitjor que mai i que ens encaminem amb alegria cap a la catàstrofe, és desmemoriat i irresponsable. O és que ja hem oblidat les tasses d'abandonament i de fracàs escolar que tenia el nostre país als anys 80 amb una població molt més homogènia, en tots els sentits, que la que tenim ara?

Els nivells de rendiment en lectura dels nostres estudiants són conseqüència de la confluència i interacció de nombroses variables, algunes de les quals tenen a veure amb el nostre particular context sociocultural i la nostra història; d'altres es vinculen més a l'àmbit familiar en el sentit més ampli que poguem atribuir a aquest sistema (estructura, cultura, funcionament, paper en l'engranatge social, valors...). I òbviament, un conjunt important d'aquestes variables remetent directament a les característiques del sistema educatiu, també considerat en termes amplis. La competència en lectura, l'adquisició de coneixements, la cultura de cadascú i la d'una societat en general no és atribuïble a un únic factor, sinó a la convergència, de vegades feliç i de vegades desgraciada, de factors de naturalesa diversa, alguns modificables i d'altres no tant, que afecten el sistema social en conjunt. Això passa aquí i a tot arreu; passa també a Finlàndia, país vers el qual sectors molts diversos dirigeixen la seva mirada, atesa la seva capacitat per assolir en les avaluacions comparades resultats positius i creixents de manera sostinguda. En un treball recent, Melgarejo (2006)[1] considera que la formació dels docents és la variable que més contribueix a explicar l'excel·lent rendiment dels estudiants de secundària d'aquest país, tant qual se'l compara amb el rendiment mig dels països que participen de l'avaluació, com quan la comparació es fa amb els seus veïns nòrdics, amb els quals Finlàndia comparteix més similituds que amb els països centreeuropeus o meridionals. Certament, la distància aparent entre els processos de selecció i formació inicial del professorat finlandès i els espanyols és tan gran que resulta temptador, i fins un cert punt lògic, atribuir-ne els bons resultats en lectura, en ciències i en matemàtiques que assoleixen els estudiants d'aquell país. No tinc cap dubte que la formació dels docents és una variable clau per explicar l'excel·lència d'un sistema educatiu, en general, i l'assoliment de la competència lectora, en particular.

Però no oblidem que formar lectors és un projecte social, que requereix d'actuacions diverses a molts nivells i d'uns valors compartits. Per continuar amb la comparació, la societat finlandesa és en molts i molt importants factors, diferent a la

nostra. Reprodueixo algunes dades reportades per l'article citat per il·lustrar aquestes diferències: el nombre de volums per mil habitants de les biblioteques finlandeses és quatre vegades superior al d'Espanya; la xarxa de biblioteques compta amb personal molt qualificat, i duu a terme una política de lliure accés a tots els ciutadans; a Finlàndia no existeix el doblatge: les pel·lícules i els programes de TV -inclosos els dibuixos animats- es subtítulen; una de cada dues persones a Finlàndia compra el diari; l'escolaritat obligatòria comença als 7 anys, i abans les famílies poden optar per deixar al seu fill a una "guarderia" depenent del Ministeri d'Assumptes Socials, portar-lo a una cuidadora que s'encarregarà de quatre o cinc criatures, sota la supervisió del municipi, o bé la mare rebrà una subvenció per ocupar-se'n; les famílies amb fills -i especialment les dones- compten amb nombroses ajudes, que proporcionen estabilitat i possibilitats de conciliació de la vida familiar amb la laboral (més del 90% de dones amb fills treballen); ser docent és considerat un honor. A aquests i molts altres factors cal afegir un substrat cultural entreteixit de luteranisme, el qual s'ha de suposar que ha tingut conseqüències importants en la valoració de la lectura, doncs com és sabut el protestantisme luterà vincula la religiositat a la lectura directa de la Bíblia.

Què podem treure de tot plegat? En primer lloc, que a Espanya tenim un problema seriós amb l'educació i amb la lectura, problema que no es circumscriu a les escoles i instituts, sinó que com tothom pot comprovar està instal·lat en sectors i capes molt diverses de la nostra societat. Llegeixen molt els conductors i participants en la majoria de programes de TV i de ràdio? I els polítics? Quanta gent de la que va a les biblioteques ho fa per llegir? I què llegim? Pensem-hi una mica: cada cop coses més digeribles i simples. De fet, també els nois i noies llegeixen, com ho mostra el darrer informe PISA, només que els seus nivells de lectura els capaciten per solucionar tasques de lectura fàcils en textos senzills, mentre que tenen moltes més dificultats per assolir una lectura crítica, en textos complexos -com ja posava de manifest l'informe anterior-.

En segon lloc, que donat que es tracta d'un problema complex, no és una bona estratègia buscar la solució en mesures ben intencionades però simples i discutibles, com l'hora de lectura obligatòria. Si volem una societat més culta i més feliç, més cohesionada, cal prendre's amb seriositat l'assumpte de la lectura, i portar a terme polítiques que la promoguin. I a les escoles i als instituts, ensenyar a llegir, per llegir i per aprendre a totes les matèries. Hi ha algú, en un centre docent, que no estigui preocupat per la lectura?

Notes:

[1] Melgarejo, J. (2006) La selección y formación del profesorado: clave para comprender el excelente nivel de competencia lectora de los alumnos finlandeses. *Revista de Educación*, extraordinario 2006, 237-262.

Isabel Solé

Universitat de Barcelona